

Імперативи системного реформування української економіки крізь призму асоціації України з ЄС

<...> Структурні викривлення в інвестиційно-інноваційній системі

Зважаючи на виняткову роль великого бізнесу в генеруванні попиту на підготовку фахівців вищої кваліфікації та у фінансуванні наукових досліджень і розробок, викривлення в цій сфері мають найбільш істотне значення: вони фактично зумовлюють системний характер суспільно-економічних деформацій в Україні. Їх узагальнюючими характеристиками є:

- наявність виразної *рентоорієнтованої поведінки* великого бізнесу, який вбачає джерела своїх “конкурентних переваг” на ринку не в інноваціях, а в досягненні виключного доступу до дефіцитних ресурсів та монопольного становища на ринку, в т. ч. за рахунок отримання від держави виняткових привілеїв для ведення бізнесу та використання державного апарату для придушення конкурентів;

- переважання *короткострокових горизонтів бізнес-процесів*, оскільки вони дозволяють заощаджувати на інвестиціях і максимізувати приватне споживання власників великого бізнесу – по суті, часто марнотратне та марнославне, але таке, що надзвичайно сприяє реалізації прийнятих у колі “нових українців” спотворених критеріїв життєвого успіху (головне – не бути, а мати)...;

- *гіпертрофований індивідуалізм*, що межує з *асоціальністю* (незважаючи на публічні клятви у “служінні народу та нації”), який зумовлює спрощення, примітивізацію структури соціальних зв'язків, їх підпорядкування принципам сімейних і дружніх відносин, деформацію соціальних інститутів розвитку.

За наявності цих системних ознак *процеси капіталоутворення в економіці стають надзвичайно слабкими...*: суспільство живе переважно сьогоdnішнім днем і думає більше про поточний добробут (споживання), аніж про довгострокові перспективи розвитку: останні подаються наразі, як правило, у вигляді обіцянок “манни небесної”, яка впаде на голови українців внаслідок реалізації євроінтеграційного курсу. Але ж зрозуміло, що для успішного здійснення перетворень, у т. ч. з адаптації до умов ЄС, слід орієнтуватися на дуже істотне збільшення частки інвестицій, як це зробила, наприклад, Естонія, де ця частка досягає 28 % ВВП країни (а не 18 %, як сьогодні в Україні). Хоча, можливо, цей естонський орієнтир для України є заниженим – зважаючи на масштаб накопичених проблем в економіці. Тому,

скоріш за все, справжня модернізація в Україні буде можливою за показника інвестицій понад 30 % ВВП¹.

Більше того, зважаючи на останні дослідження, представлені Світовим банком стосовно визначення істинного обсягу суспільних заощаджень з урахуванням чинників сталого розвитку..., Україна фактично проїдає свій капітал, не компенсуючи його наявним рівнем заощаджень. Причому цей процес істотно посилюється внаслідок дуже серйозного негативного впливу екологічних чинників, які зумовлюють перетворення чистих заощаджень навіть на від'ємну величину. Які ж тут можуть бути інвестиції та інновації?

Без інвестицій не може бути інновацій – це аксіома; але й наявність інвестицій ще не означає інновацій, адже капітал може вкладатись у відтворення застарілих технологічних укладів в економіці. Що, власне, й відбувається в економіці України. Через це навіть у періоди пришвидшеного економічного зростання *не відбувається нормальний процес структурного коригування*, і галузі, які потенційно могли би стати “технологічними локомотивами”, не отримують належного розвитку.

<...> Дані, наведені в таблиці “*Частка інноваційно активних підприємств...*”², вказують на те, що в Україні навіть у тих сферах, які складають основу її нинішніх конкурентних переваг у світовому господарстві (металургія, виробництво харчових продуктів), *рівень інноваційної активності підприємств є критично низьким* і дуже далеким від середніх рівнів країн ЄС. Чи може за таких умов країна розраховувати на якнайшвидше входження до структур висококонкурентних ринків Євросоюзу? Звісно, ні. Без кардинального зламу цієї тенденції розвитку українського бізнесу перспектив реальної, а не паперової інтеграції України в Європу немає.

Слід, однак, мати на увазі, що інноваційний параліч, який охопив Україну, стосується не лише великого бізнесу: він властивий всім без винятку секторам підприємництва. І, як випливає з даних, наведених у таблиці “*Інноваційно активні підприємства...*”³, найнижчі рівні інноваційної активності виявляються саме у сфері малого бізнесу. В Україні інноваційно активними є лише 9,2 % малих підприємств, тоді як у Франції – 33,3 %,

---

¹ Парадоксально, але цей показник частки інвестицій у ВВП навіть не фігурує серед індикаторів розвитку у Стратегії-2020 (зазначені лише 40 млрд іноземних інвестицій, на які очікують в Україні): дуже тривожний симптом нерозуміння джерел забезпечення перетворень.

² Джерело даних: UNESCO Institute of Statistics database. – <http://data.uis.unesco.org>.

³ Джерело даних: Там само.

Великій Британії – 35,1 %, Швеції – 46 %, Фінляндії – 48,5 %, Німеччині – 66,5 %. Але ж малий бізнес – це має бути не лише торгівля чи будівельні або ремонтні чи побутові послуги.

В інноваційно активних країнах – це сфера, де генеруються та первісно відпрацьовуються нові, часто ризиковані в бізнесовому плані ідеї, які в разі успіху та в умовах розвинутих ринків капіталу здатні швидко перетворити перспективну ідею на великий бізнес-проект, а її ініціаторів – на мультимільярдерів.

І в цьому криється величезний стимул для інноваційного зростання та підприємницької ініціативи. Але ж усе це може існувати лише в умовах цивілізованих ринкових інститутів, які сприяють підприємництву та мобілізації капіталу – чого в Україні за більш ніж 20-річний період незалежності так і не створено по цей день.

**Інноваційно активні підприємства за їх розміром в
обробній промисловості в Україні та окремих країнах
світу з високим рівнем інноваційної активності**

Країни	Частка інноваційно активних підприємств у різних за розміром групах підприємств (%)			
	Загалом по всіх групах	Малі підприємства	Середні підприємства	Великі підприємства
Україна (2012)	15,8	9,2	21,5	46,6
Велика Британія (2010)	38,4	35,1	47,6	49,2
Німеччина 2010)	71,8	66,5	82,6	94,3
Фінляндія (2010)	53,7	48,5	60,1	92,2
Франція (2010)	40,6	33,3	60,9	80,2
Швеція (2010)	51,9	46,0	66,2	88,9
Японія (2011)	33,0	28,5	42,8	61,9
Китай (2006)	30,0	...	...	...
Малайзія (2011)	57,0	43,5	57,0	69,7

(Сіденко В. Імперативи системного реформування української економіки крізь призму асоціації України з ЄС // Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування. Експерти про стан і перспективи економіки. Громадяни про ситуацію у країні, про владу, її підтримку і відповідальність // Центр Разумкова (http://razumkov.org.ua/upload/2014_Ekonomika_crv.pdf). – К., 2014).